

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. V. Vtrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdi
imperio rationis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

dam motione (quam ex intentione præcedenti participat) quoddam hæc & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hæc & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtualis imperii. Unde quamvis in ordine directo, electio præcedat imperium, ut docet S. Thomas loco supra adducto, in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum præcedit consentium & electionem, & ad utrumque actum prærequiritur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

99. **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Imperare est intimare voluntati hæc & nunc actum esse exercendum: Sed intellectus intimat voluntati hæc & nunc exercendam esse primam intentionem; aliàs voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100. **R**espondeo imperium non solum dicere intimationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus verò intellectus præcedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatum est; quia voluntas non movetur in hac intentione, sed à solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium præcedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quoddam iudicium antecedens intentionem, non præsupponit in voluntate alium actum priorem, à quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem præcepit, illud enim supponit intentionem finis, quæ hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideo habet rationem imperii virtualis; minimè tamen imperii formalis, quia nec gaudet determinatâ efficaciâ circa hæc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101. **O**bjicies secundò: Positâ quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferenti ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hunc finem: Ergo indiget imperio, ut ad hunc potius quam alium finem intendendum determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo necesse movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ad determinatur à Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperii, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 3.

102. **O**bjicies tertio contra secundam conclusionem: Adeo actus necessarius est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus, est præcipuus actus prudentiæ. Minor verò suadetur. Cum electio sit præcipuus actus virtutis moralis, quæ ideo habet rectè electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, præcipui actus virtutum moralium fierent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivaram, scilicet usum, necessaria foret; quod videtur inconveniens.

A Respondeo concessâ Majori, negando Minorem: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicitum ad virtutem Syneſis, quæ est virtus annexa prudentiæ, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem fieri sine prudentia privativè, aut contrariè, sed solum negativè, id est sine regulatione prudentiæ simpliciter dictæ; in quo nullum est in inconveniens: nam cum electio (quamvis sit præcipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem requiritur, sufficit quod pro executione requiratur regulatio prudentiæ simpliciter dictæ, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Syneſim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflexat, & suam electionem eligit, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit ad prudentiam strictè sumpta, & ab imperio ejus saltem, virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec prædicta reflexio necessaria sit.

ARTICULUS V.

Utrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdici imperio rationis?

§. I.

Præmittantur quæ apud omnes sunt certa.

Notandum primò, plures & diversos actus, & motus esse in homine, juxta diversitatem potentiarum, quæ in eo reperiuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte verò inferiori reperiuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensuum exteriorum & interiorum, quam effectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passionibus: sunt etiam actus animæ vegetativæ, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo præcedenti) quaeritur in presenti, utrum possint subdici imperio rationis: quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundò, duplex est imperium, unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquunt subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio regis: alterum est cum pleno dominio, quod dicitur omnem potestatem resistendi. Hanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. cap. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exerceat.

§. II.

Quatuor conclusionibus difficultas resolvitur.

Dico ergo primò: actus intellectus, quantum ad exercitium, subdantur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo quantum

quantum ad exercitium actus, alio modo quantum ad specificationem. Quantum ad exercitium subditur imperio rationis; quia consideratio intellectus potest esse medium ad assequendum aliquem finem, v. g. scientiam; unde intellectus potest esse potentia executiva, & sic applicari per usum voluntatis, praevisio imperio de tali usu. Quantum vero ad specificationem, si sit simplex apprehensio, non subditur imperio, sed ipsam habet ex lumine naturali vel supernaturali, quo aliquod objectum attingit: si autem sit iudicium seu assensus, vel dissentus, aliquando subditur imperio rationis, ut quando intellectus versatur circa credibilia & opinabilia: cum enim non convincatur circa illa, potest per imperium rationis determinari ad utramlibet partem, ut assensum vel dissentum praebeat, vel ut suspendat utrumque; unde fides imperium rationis, & piam motionem voluntatis supponit, ut ostendimus in Tractatu de Fide, & declarat Augustinus Tract. 36. in Joann. dicens: *Intrare quisquam in Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, sed credere non potest, nisi volens.* Aliquando vero assensus intellectus non subditur imperio rationis, nec libertati, neque motioni voluntatis: ut quando intellectus versatur circa prima principia, vel circa conclusiones evidenter ab illis deductas: cum enim convincatur circa illa, est determinatus ad unum naturaliter. Hæc docet D. Thomas hic art. 6.

Dico secundum: Actus appetitus sensitivi subduntur politico & regali, non vero despotico rationis imperio, Ita S. Doctor art. 7. post Aristotelem 3. Politicorum cap. 3. ubi dicit quod ratio præ est irascibili & concupiscibili non principatu despotico, qui est domini ad servum, sed principatu politico & regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

Probatur ratione D. Thomæ: Intantum aliquis actus subjacet imperio rationis, in quantum est sub potestate nostra; unde illi qui sunt totaliter sub potestate nostra, subjacent imperio rationis despotico; qui vero non sunt totaliter sub nostra potestate, sed possunt ratione prohibente insurgere, aut eam imperante languere, dicuntur subesse regali & politico rationis imperio; Sed actus appetitus sensitivi sunt sub potestate rationis, juxta illud Genes. 4. *Subter te est appetitus tuus, & tu dominaberis illius:* non tamen totaliter & perfecte: Ergo subduntur politico & regali, non vero despotico rationis imperio. Minorem probat S. Doctor: quia cum appetitus sensitivus sit virtus organo corporeo affixa, ejus motus dependet a duobus, nempe a virtute appetitiva, & a dispositione organo, sicut visio, quia est actus potentia visiva corporeo organo affixa, non solum dependet a potentia visiva, sed etiam a qualitate & dispositione oculi, per quam juvatur aut impeditur; unde licet actus appetitus sensitivi subdatur potestati rationis, quantum ad illud quod se tenet ex parte potentia (nam illud quod est ex parte potentia sequitur apprehensionem imaginationis, quæ cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quæ est universalior, sicut virtus particularis activa regulatur a virtute activa universalis) tamen quantum ad illud quod est ex qualitate aut dispositione organo, rationis potestati non subditur, quia illa qualitas non est in nostra potestate.

A Dico tertio, actus potentiarum vegetativarum non subdi imperio rationis.

Rationem hujus conclusionis assignat D. Thomas hic art. 8. ex disparitate quæ est inter sensitivas potentias & vegetativas: nam illæ sequuntur formam apprehensam, atque adeo cum hæc apprehensio rationi subordinetur, tanquam aliqua imperfecta ejus participatio, rationis subordinationem sequuntur: At vero potentia vegetativa sequuntur formam naturalem, & merè naturaliter agunt; ratio autem non habet aliquod dominium supra naturam: Ergo actus potentiarum vegetativarum per se & directe non subduntur rationis imperio, sed indirectè tantum & per accidens, quatenus actiones illæ, quæ præcedunt actus hujusmodi potentiarum, ut comedere, bibere, & similes, sunt in nostra potestate; unde per subtractionem vel ministrationem alimenti potentia nutritiva & augmentativa possunt ad suas operationes applicari, vel ab illis suspendi.

B Ex quo facile solvet instantiam quæ fieri posset de actibus temperantia, qui ad partem vegetativam pertinere videtur, & tamen subduntur rationis imperio, & sunt laudabiles & meritorii. Respondetur enim actus temperantia esse formaliter in appetitu sensitivo, licet versentur circa delectationes tactus & gustus, quæ percipiuntur in applicatione materiae, circa quam nutritiva & generativa habent actum, & sic indirectè & per accidens actus hujusmodi potentiarum subdi rationis imperio, non tamen directe & per se; non enim quisquis vult crescere crescit, neque quisquis vult digerere cibum, ipsum digerit, sed ille tantum qui habet dispositiones corporis ad hujusmodi actus necessarias.

Dico ultimo, motus membrorum exteriorum subdi despotico rationis imperio, quantum ad motum localem. Est etiam D. Thomæ hic art. 9.

Probatur: Imperium tunc dicitur despoticum, quando inferior ad nutum & sine resistantia superiori obedit, ut notabili secundo declaravimus: Sed membra exteriora ad nutum & sine resistantia rationi obediunt quantum ad motum localem, juxta illud Augustini 8. Confess. cap. 9. *Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium:* Ergo membra exteriora subduntur quantum ad motum localem imperio despotico rationis. Dixi membra exteriora, quia motus cordis, cum sit fons & origo vitæ, ab ipsa natura, vel a generante, non vero a rationis imperio derivatur. Exciptenda sunt etiam membra quæ generationi deserviunt; illa enim rationi non obediunt, etiam quantum ad motum localem, sed ejus imperio sæpe resistunt, ut anima sua inobediens ad Deum, in illo præcipue membro peccatum paratur, per quod peccatum originale ad posterum traducitur: inquit Augustinus lib. 14. de Civit. cap. 16.

E Obijcies contra hanc conclusionem: Membra exteriora non moventur a ratione, nisi mediante appetitu; quia juxta probabilior sententiam, potentia appetitiva est locomotiva, membra vero solum sunt ejus instrumenta: Atqui ratio non imperat despotice appetitui sensitivo, sed politicè tantum, ut in 2. conclusione diximus: Ergo nec membris externis, quantum ad motum localem.

Respondeo duplicem esse distinguendum motum in appetitu sensitivo, unum quo fertur in obiectum sibi proprium & conveniens, qui est quædam concupiscentia, seu appetitio boni sensibilis; alium quo movet membra ad operandum: licet autem in ordine ad primum motum plene & perfecte, seu despotice rationi non obediat, bene tamen quantum ad secundum, nisi forte iste alteri repugnet.

§. III.

Corollarium precedentis doctrinæ.

113. **E**X dictis in decursu hujus Tractatus habes, in processu agentis intellectualis, plures actus, sive intellectus, sive voluntatis reperiri, qui ad octo præcipuos possunt reduci. Primus est simplex volitio finis: de qua disp. 4. Secundus intentio, quæ est volitio efficax consecutionis finis: de qua disp. 8. Tertius consilium, quod non solum importat inquisitionem mediorum, sed etiam judicium seu sententiam, quæ unum cæteris esse præferendum judicatur, ut disput.

10. ostendimus. Quartus dicitur consensus, quo voluntas complaceat sibi de mediis inventis. & approbat illa, ut ibidem declaravimus. Quintus est electio, quæ voluntas acceptat unum præ aliis: de qua disp. 9. Sextus imperium, quo intellectus cum motione quadam, à præcedenti electione participata, intimat voluntati executionem mediorum. Septimus usus, quo voluntas applicat potentias exequentes ad opus, ut disp. 11. fusè monstravimus. Octavus est ipsius finis affectio, ex qua resultat quies seu delectatio, quæ fruitio appellatur: de qua disp. 7. Quinque primi actus pertinent ad ordinem intentionis, qui incipit à volitione & intentione finis, & terminatur ad electionem mediorum: tres vero ultimi spectant ad ordinem executionis, qui incipit ab imperio, & ad fruitionem terminatur.

Hos actus, ut sunt intra ordinem physicum, toto hoc Tractatu consideravimus: in sequenti de illis, ut ad ordinem moralem pertinent, & bonitatem vel malitiam moralem fundant, Deo favente, disseremus.

TRA-